

Janusz Borucki

Sprawozdanie z działalności Teologicznego Towarzystwa Naukowego Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku w roku 2014

Studia Włocławskie 17, 565-577

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI
TEOLOGICZNEGO TOWARZYSTWA NAUKOWEGO
WYŻSZEGO SEMINARIUM DUCHOWNEGO WE WŁOCŁAWKU
w roku akademickim 2014/2015**

W okresie obejmującym niniejsze sprawozdanie odbyło się pięć spotkań Teologicznego Towarzystwa Naukowego Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku, działającego pod następującym zarządem: ks. dr hab. Lech Król – prezes, ks. dr Henryk Witczak – wiceprezes, ks. dr hab. Janusz Borucki – sekretarz, ks. dr Jacek Kędziński – skarbnik. Uczestniczyło w nich – poza dwoma wykładami otwartymi, które gromadziły znacznie większą liczbę słuchaczy – od 17 do 38 osób (większa niż dotychczas liczba osób uczestniczących w zwyczajnych spotkaniach Towarzystwa jest wynikiem przede wszystkim zabiegów nowego prezesa Towarzystwa). Poniżej zostanie przedstawiona w zarysie główna problematyka poruszana kolejno na wszystkich pięciu spotkaniach: na jednym, które odbyło się jeszcze w roku akademickim 2013/2014, oraz czterech, które odbyły się już w roku akademickim 2014/2015.

1) 11 czerwca 2014 r.

Spotkanie odbyło się w sali konferencyjnej Wyższego Seminarium Duchownego. Uczestniczyły w nim 24 osoby: ks. Janusz Borucki, Dariusz Duszeński, ks. Piotr Dykowski, Jerzy Gadzinowski, ks. Zbigniew Gmurczyk, Krzysztof Grochulski, ks. Wojciech Hanc, Urszula Hańkiewicz, ks. Waldemar Karasiński, ks. Jacek Kędziński, ks. Krzysztof Konecki, ks. Lech Król, Jarosław Lechus, ks. Dariusz Lewandowski, ks. Zdzisław Pawlak, ks. Kazimierz Rulka, ks. Kazimierz Skoczyła, ks. Sławomir Sobiech, ks. Zbigniew Skrobicki, ks. Jacek Szymański, ks. Stanisław Waszczyński, ks. Ireneusz Werbiński, ks. Henryk Witczak, ks. Zbigniew Zaremski.

Prezes Towarzystwa, ks. dr hab. Lech Król, wprowadził w temat wykładu oraz przedstawił prelegenta, ks. dr. Zbigniewa Skrobickiego -

g o, wieloletniego wykładowcę katolickiej nauki społecznej w Wyższym Seminarium Duchownym oraz Studium Teologii we Włocławku, obecnie proboszcza parafii Chodecz, który wygłosił referat p.t. „Antropocentryzm w nauczaniu społecznym papieża Jana Pawła II”. Jest on opublikowany w obecnym tomie „Studiów Włocławskich” – s. 277–294.

Na wstępie prelegent wyjaśnił, że początkowo zamierzał ująć temat szerzej i przedstawić ogólnie nauczanie społeczne papieża Jana Pawła II. Ale ponieważ o nauczaniu społecznym Jana Pawła II ukazało się już wiele publikacji, postanowił zawęzić temat do antropocentryzmu w nauczaniu społecznym papieża Jana Pawła II.

Mówiąc o antropocentryzmie w nauczaniu społecznym Jana Pawła II, trzeba odwołać się przede wszystkim do trzech jego encyklik społecznych: *Laborem exercens* (1981); *Sollicitudo rei socialis* (1987) i *Centesimus annus* (1991). Oprócz encyklik społecznych papież Jan Paweł II poświęcił wiele miejsca sprawom społecznym w encyklice programowej *Redemptor hominis* oraz w encyklice *Christifideles laici*, a także w innych opublikowanych dokumentach i wygłoszonych tekstach.

W swoim wystąpieniu prelegent poruszył pięć zagadnień wchodzących w zakres podjętego tematu, ujętych w formie haseł: 1) człowiek, 2) miłosierdzie, 3) praca, 4) rozwój, 5) odrzucenie komunistycznej wizji człowieka.

W encyklice programowej *Redemptor hominis* Jan Paweł II podkreśla, że Kościół w wypełnianiu swego posłannictwa powinien troszczyć się przede wszystkim o człowieka. Kościół dostrzega szczególną godność i wartość człowieka tak w jego naturze rozumnej, jak i nadprzyrodzonym powołaniu i przeznaczeniu. Aby wydobyć współczesnego człowieka z jego położenia, Jan Paweł II ukazuje mu wizję Chrystusa – Zbawcy, zrywa z kultem struktur i pragnie służyć. Cechą charakterystyczną nauczania społecznego Jana Pawła II jest jego identyfikowanie się z ludźmi, których naturalne prawa zostały w jakikolwiek sposób naruszone, przemawianie w ich imieniu i stawanie w ich obronie. W tym też kontekście należy rozumieć usilne wołania Jana Pawła II o prawa człowieka, o odrodzenie moralne narodów, o podejmowanie wciąż na nowo problemu sprawiedliwości społecznej, która jako sprawiedliwość miłosierna w encyklice *Dives in misericordia* uzyskała swe pogłębienie przez ukazanie jej w niezbędnym kontekście chrześcijańskiego miłosierdzia. Widoczne jest także, że prymat człowieka i jego spraw odnośnie do pracy ludzkiej (*Laborem exercens*) i rozwoju (*Sollicitudo rei socialis*) w nauczaniu społecznym Jana

Pawła II osadzony jest mocno w myśli Bożej. Człowiek odkupiony przez Chrystusa nie może być podporządkowany materii, rzeczom, produkcji. Jan Paweł II w swym nauczaniu konsekwentnie ukazuje zasady głoszonej przez siebie antropologii teologicznej, odrzucając „błąd antropologiczny” komunistycznej wizji człowieka (*Centesimus annus*).

Po wygłoszeniu referatu rozpoczęła się **dyskusja**, której przewodniczył ks. dr. hab. Zdzisław Pawlak, z wykształcenia filozof. Ograniczyła się ona do zadawania pytań prelegentowi, na które on od razu odpowiadał.

Postawiono następujące pytania: jak rozmieć prawo naturalne oraz jak rozumieć przebaczenie (ks. prof. Ireneusz Werbiński); jak się ma nauczanie społeczne Jana Pawła II do teologii wyzwolenia (p. Jerzy Gadzinowski); czym jest zjawisko antypracy (p. Krzysztof Grochulski). Luźno związanymi z tematem referatu refleksjami podzielił się z zebranymi ks. Stefan Spychalski, które potraktował jako dopowiedzenie do wykładu.

Po dyskusji prezes ks. Lech Król przedstawił prośbę p. Dariusza Duszeńskiego, który ukończył studia na Studium Teologii we Włocławku ze stopniem magistra teologii i obecnie odbywa kurs doktorancki na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu M. Kopernika w Toruniu, o przyjęcie go do Teologicznego Towarzystwa Naukowego Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku. W trakcie głosowania członkowie Towarzystwa jednogłośnie opowiedzieli się za jego przyjęciem do tego grona.

Na zakończenie spotkania ks. Lech Król przedstawił 16 tom „Studiów Włocławskich”, który został poświęcony ks. dr. hab. Wojciechowi Frątczakowi z okazji 65. rocznicy jego urodzin. Wszyscy obecni na spotkaniu otrzymali po jednym egzemplarzu „Studiów”. Formalna promocja tego tomu dokonana została na następnym spotkaniu Towarzystwa, które odbyło się po wakacjach.

2) 22 października 2014 r.

W dniu 22 października 2014 r. odbyło się pierwsze w nowym roku akademickim 2014/2015 spotkanie naukowe włocławskiego seminaryjnego Teologicznego Towarzystwa Naukowego, które miało miejsce w sali konferencyjnej Wyższego Seminarium Duchownego, a uczestniczyło w nim w sumie 38 osób. Przede wszystkim byli to: biskup włocławski dr Wiesław Mering oraz ks. prof. dr hab. Kazimierz Panuś z Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie – prezes Polskiego Towarzystwa

Teologicznego. Oprócz nich w spotkaniu uczestniczyli także: ks. Jerzy Bagrowicz, ks. Janusz Borucki, Dariusz Duszeński, ks. Wojciech Frątczak, ks. Zbigniew Gmurczyk, ks. Janusz Gręźlikowski, ks. Wojciech Hanc, Urszula Hańkiewicz, ks. Tomasz Kaczmarek, ks. Krzysztof Kamiński, ks. Waldemar Karasiński, ks. Jacek Kędziński, ks. Krzysztof Konecki, ks. Lech Król, ks. Witold Kujawski, Jarosław Lechus, ks. Bogumił Leszcz, ks. Artur Niemira, ks. Jan Nowaczyk, ks. Piotr Obolewski, ks. Zdzisław Pawlak, ks. Antoni Poniński, ks. Marek Raszewski, ks. Kazimierz Rulka, ks. Michał Sadowski, ks. Kazimierz Skoczylas, ks. Zbigniew Skrobicki, ks. Sławomir Sobiech, ks. Stefan Spychalski, ks. Łukasz Sztylka, ks. Jacek Szymański, ks. Andrzej Tomalak, ks. Leonard Urbański, ks. Zygmunt Walczak, ks. Henryk Witczak, ks. Ireneusz Werbiński. Zgodnie z zapowiedzią posiedzenie miało dwie części.

Pierwsza część spotkania poświęcona była promocji 16. tomu „Studiów Włocławskich”, dedykowanych ks. prof. dr. hab. Wojciechowi Frątczakowi z okazji 65. rocznicy urodzin. Prezes Towarzystwa ks. dr hab. Lech Król powitał zebranych i wprowadził w charakter spotkania.

Następnie głos zabrał ks. prof. dr hab. Kazimierz Panuś – prezes Polskiego Towarzystwa Teologicznego. Podkreślił on, że spotykamy się w roku jubileuszu 90-lecia Polskiego Towarzystwa Teologicznego, które zostało założone na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. PTT w okresie międzywojennym miało scalać ośrodki naukowe z trzech zaborów. Po II wojnie światowej jedynie Oddział Krakowski Towarzystwa w 1948 r. uzyskał osobowość prawną. Dopiero w nowej rzeczywistości w Polsce, po 1989 roku, można było powoływać nowe oddziały, obecnie jest ich 16. W 1992 roku został zatwierdzony nowy statut, który pozwala przyjmować do Towarzystwa także osoby świeckie.

Z kolei ks. dr Henryk Witczak, wiceprezes Teologicznego Towarzystwa Naukowego, dokonał promocji 16. tomu „Studiów Włocławskich” oraz wygłosił laudację jubileuszową ku czci ks. prof. Wojciech Frątczaka. Następnie głos zabrał Pasterz diecezji włocławskiej Wiesław Mering. W swoim słowie Ksiądz Biskup podkreślił więzi, jakie łączą Kraków z Włocławkiem, a podstawą do tego mogą być listy, które Jan Paweł II kierował do ks. prof. Stanisława Olejnika, kapłana diecezji włocławskiej, ofiarowane przez ks. Olejnika Księdzu Biskupowi, który przekazał je z kolei Muzeum Diecezjalnemu we Włocławku. Zwracając się do Jubilata, Ksiądz Biskup podkreślił pięć jego ludzkich cech: poczucie humoru, ogromną wiedzę historyczną, dystans do samego siebie, osobowość człowieka renesansu

i wierności Kościołowi. Na zakończenie pierwszej części spotkania głos zabrał sam Jubilat. Ks. prof. Wojciech Frątczak wyraził swoją wdzięczność wszystkim, którzy podjęli się trudu napisania tekstów do dedykowanych mu „Studiów”, w szczególności Księdzu Biskupowi za list gratulacyjny oraz ks. Kazimierzowi Rulce, swojemu ziomkowi, za napisanie jego życiorysu oraz zestawienie jego bibliografii, ks. Henrykowi Witczakowi za laudację oraz wszystkim, którzy przyczynili się do powstania publikacji i przygotowania jubileuszowej uroczystości.

W drugiej części spotkania ks. prof. dr hab. Ireneusz Werbiński wygłosił **wykład** p.t. „Co Jan Paweł II mówi o świętości?” – „Nie lękajcie się być świętymi”. Na początku wykładu ks. Werbiński zaproponował zebranym zastanowienie się nad stwierdzeniem Jana Pawła II: „Nie lękajcie się być świętymi”. Prelegent stwierdził, że te słowa Jan Paweł II kierował głównie do młodzieży, ale zachęcał także wszystkich innych do dążenia do świętości. Ta zachęta Papieża odnosi się do błędnych przekonań pewnej liczby wiernych na temat świętości.

Następnie ks. Werbiński postawił pytanie: „Jaki wzorzec świętości przedstawia Jan Paweł II?” i odpowiedział, że Jan Paweł II proponuje świętość, która jest dostępna dla wszystkich. Cechą tej świętości jest, po pierwsze, „zwyczajna” świętość. W tym kontekście Papież chce powiedzieć, że świętość nie jest tylko dla wybranych, ale jest czymś zwyczajnym dla każdego chrześcijanina. Po drugie, to kryterium wieku: świętość wieku dziecięcego, świętość młodzieży, świętość osób dorosłych. Prelegent stwierdził, że Jan Paweł II przedstawia Kościół jako optymalne środowisko wzrastania w świętości. Jan Paweł II mówi również o pewnych wymiarach świętości; jest to przebaczenie i potrzeba nawracania.

Po zakończeniu wykładu rozpoczęła się **dyskusja**, którą poprowadził ks. prof. Tomasz Kaczmarek, z wykształcenia patrolog, który od lat zajmuje się także procesami kanonizacyjnymi. I znowu były to przede wszystkim pytania, na które prelegent od razu odpowiadał.

Dopiero pod koniec dyskusji padło pytanie ks. Kazimierza Rulki o definicję świętości: co rozumiemy przez świętość – jakaś definicja musi przecież być, a takiej w referacie nie przedstawiono. Prelegent jednak stwierdził, że nie udało się ustalić jednoznacznej definicji świętości; można mówić jedynie o definicji opisowej.

Na pytanie ks. Kaczmarka o to, czy dałoby się jakoś określić, jaki wpływ ma nauczanie Jana Pawła II na konkretne zachowania katolików w Polsce, prelegent stwierdził, że aby odpowiedzieć na to pytanie,

trzeba by najpierw przeprowadzić w tym zakresie konkretne badania socjologiczne.

Na pytanie ks. prof. Jerzego Bagrowicza o to, czy Jan Paweł II w swoich dokumentach wspomina o łasce spotkania wielkich ludzi, ks. Werbiński przyznał, że Jan Paweł II w swoich dokumentach wspomina o łasce spotkania, ale nie mówi o łasce spotkania konkretnych ludzi. Ks. prof. Zdzisław Pawlak, nawiązując do tego, dopowiedział, że Jan Paweł II jako młody człowiek spotkał Jana Tyranowskiego i uważał to za szczególną łaskę.

Ks. prof. Wojciech Hanc zwrócił uwagę, że wiele o świętości jest w katechezach papieskich i zapytał, czy mówiąc o świętości Jan Paweł II akcentuje heroiczną cnót. Prelegent przyznał, że rzeczywiście wypowiedzi Papieża wskazują na heroiczną cnót świętych.

Na pytanie ks. prof. Jacka Kędzierskiego, czy prelegentowi znana jest jakaś rodzina – oprócz Świętej Rodziny – której wszyscy członkowie osiągnęli świętość uznaną publicznie przez Kościół, odpowiedział, że są małżonkowie, którzy zostali wspólnie wyniesieni na ołtarze, np. włoscy małżonkowie Maria i Alojzy Quattrocchi, ale nie zna przypadku beatyfikowania czy kanonizowania całej rodziny.

Ks. Stefan Sychalski, w formie dopowiedzenia, wskazał na dokumenty Jana Pawła II mówiące o świętości.

3) 19 listopada 2014 r.

Spotkanie to, które miało charakter **wykładu** otwartego, odbyło się w auli im. Prymasa Stefana Wyszyńskiego w gmachu Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku. Prezes Towarzystwa ks. dr hab. Lech Król przedstawił prelegenta, którym był ks. prof. dr hab. Wojciech Hanc. Wygłosił on referat pt. „Próba komplementarnej wizji Kościoła w ujęciu Konstytucji *Lumen gentium* i Dekretu o ekumenizmie (50 lat od ogłoszenia tych dokumentów)”.

Na wstępie prelegent przypomniał zebranym, że 50 lat temu 21 listopada 1964 r. zostały ogłoszone trzy dokumenty Soboru Watykańskiego II: Konstytucja dogmatyczna o Kościele; Dekret o ekumenizmie; Dekret o Katolickich Kościołach Wschodnich. Dwa pierwsze dokumenty były przedmiotem analizy prelegenta. Ks. Hanc zaznaczył, że w myśl pierwszej zasady hermeneutyki powyższe dokumenty należy odczytywać w kontekście całości doktryny soborowej. Drugą zasadą hermeneutyczną jest kontekst źródłowy. Te dwa dokumenty ściśle się łączą i odczytanie

drugiego (Dekretu o ekumenizmie) byłoby niepełne bez uwzględnienia pierwszego (Konstytucji dogmatycznej). Podstawą rozważania tajemnicy Kościoła musi być tajemnica jedności.

Po tych wstępnych uwagach prelegent zaproponował pewne punkty do zastanowienia się nad dokumentami i tajemnicą Kościoła. Punkt pierwszy to refleksja. Czym jest Kościół w swojej głębi? Rzeczywistość (Kościół) do której należymy. Drugi punkt to spojrzenie soborowe na Kościół, które nie doczekało się jeszcze powszechnej recepcji, również w niektórych grupach wyższych sfer kościelnych. Po trzecie, to zatroskanie o jedność w myśl Dekretu o ekumenizmie nr 5, gdzie Sobór mówi: „Odnowienie jedności powinno być przedmiotem troski całego Kościoła, zarówno wiernych, jak i pasterzy, każdego według jego własnych sił, tak w codziennym życiu chrześcijańskim, jak w badaniach teologicznych i historycznych. To staranie ujawnia istniejącą już w pewnej mierze braterską łączność między chrześcijanami i prowadzi do pełnej i doskonałej jedności wedle łaskawości Bożej”.

W zakończeniu Prelegent postanowił powrócić do pytania o recepcję nauczania soborowego o jedności. Jaką wizję Kościoła proponuje nam we wspomnianych dokumentach Sobór Watykański II. Sobór przeprowadza refleksję nad misterium Kościoła na tyle, na ile jest to możliwe. Główne idee, w oparciu o które rzeczywistość Kościoła powinna kształtować także i naszą wiarę, to: trynitarny wymiar Kościoła, chrystologiczny wymiar Kościoła, eschatologiczny wymiar Kościoła oraz Duch Święty – duszą Kościoła. *Lumen gentium* ukazuje nam ewolucyjny wymiar Kościoła i działanie Ducha Świętego. Na pytanie, jakie obrazy Kościoła nam towarzyszą jako odpowiedź prelegent zaproponował Konstytucję *Lumen gentium* nr 8, istotne elementy Kościoła to siedem myśli szczegółowych: 1) Kościół jest wspólnotą wiary, nadziei i miłości będąc nowym Ludem Bożym; 2) Kościół jest widzialnym i niewidzialnym zrzeszeniem; 3) Kościół jest hierarchiczny; 4) Kościół jest jeden święty i apostołski; 5) Kościół jako taki trwa w Kościele katolickim rządonym przez następcę św. Piotra i biskupów pozostających z nim we wspólnocie; 6) Kościół musi tak jak Chrystus stać się ubogim; 7) Kościół jako święty obejmuje grzeszników stale potrzebujących oczyszczenia się. W oparciu o soborową doktrynę o ludzie Bożym można poszerzyć spojrzenie na Kościół. Sobór Watykański II poszerza naukę o zbawionych na innych chrześcijan, nie tylko katolików, oraz na wyznawców innych wyznań.

Po zakończeniu wykładu odbyła się **dyskusja**, której przewodniczył ks. prof. Jacek Kędziński, specjalista w zakresie teologii fundamentalnej.

Ks. prof. Zdzisław Pawlak pytał, jaką wizję Kościoła ma Ojciec Święty Franciszek. Jako kardynał Jorge Mario Bergoglio na kilka dni przed konklawe miał przemówienie do zgromadzonych kardynałów. Powiedział wtedy, że są dwa obrazy Kościoła: Kościół ewangelizujący i Kościół światowy. Prelegent tłumaczył, że gdy papież Franciszek mówił o Kościele światowym, to pewnie chodziło mu o zakres. Kościół obejmuje nie tylko katolików, prawosławnych i protestantów, ale wyznawców innych religii. Sobór Watykański II mówi o kręgach przynależności do Kościoła. Pojęcia „Kościół światowy” używały sekty, które nazywały się Kościołem światowym. „Kościół ewangelizujący” to Kościół żyjący Ewangelią. Nie można podać jednej definicji Kościoła, bo jest on tajemnicą. Papieżowi zapewne chodziło o zmianę spojrzenia na Kościół.

Ks. Stefan Sychalski postawił dwa pytania: 1) Czy w Konstytucji *Lumen gentium*, Dekrecie o ekumenizmie lub w innych dokumentach soborowych występuje pojęcie używane przez Chrystusa: „bliskie jest królestwo Boże”, „przybliżyło się królestwo Boże”. Czy to pojęcie jest w dokumentach soborowych? 2) Czy pojęcie Kościoła jest wartością nadrzędną dla Bractwo Piusa X?

W dokumentach soborowych *Lumen gentium*, *Gaudium et spes* oraz w Dekrecie o ekumenizmie – odpowiedział ks. Hanc – występuje pojęcie „królestwo Boże”. Dla wielu to pojęcie królestwa Bożego i Kościoła się utożsamia. Papież Benedykt wydał dokument, w którym używa pojęć: Kościół, królestwo Boże, królestwo Chrystusowe. Jeśli zaś chodzi o ruch Lefebrystów, to należy stwierdzić, że nie uznaje on dokumentów Soboru Watykańskiego II.

Ks. prof. Stanisław Jankowski pytał: Wiele mediów za istniejące w świecie zło obwinia Kościół. Czy skandal podziału Kościoła nie daje argumentów przeciwnikom Kościoła, aby postrzegać Kościół jako źródło wszelkiego zła? Jak odpowiedzieć takim mediom?

Prelegent odpowiedział, że zło jest w jakiś sposób udziałem wszystkich. W relacjach dialogowych często dochodzą do głosu pozaracjonalne argumenty, które torpedują dialog. Tego trzeba unikać i mimo wszystko rozmawiać.

Urszula Hańkiewicz chciała się dowiedzieć, czy bliższej jest nam do definicji Kościoła Belarmina? Co sprawia, że po 50 latach od Soboru refleksja nad Kościołem jest taka trudna?

Ks. Hanc stwierdził, że jest trudno jednoznacznie odpowiedzieć na to pytanie. Z recepcją Soboru jest podobnie jak z recepcją dokumen-

tów dialogowych. Oprócz dialogu w grupach roboczych potrzebne jest zatwierdzenie ustaleń przez odpowiednie władze.

4) 21 stycznia 2015 r.

Było to kolejne spotkanie, które miało charakter wykładu otwartego i odbyło się w auli im. Prymasa Stefana Wyszyńskiego w gmachu Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku. W spotkaniu uczestniczył ordynariusz włocławski bp dr Wiesław Mering.

Prezes Towarzystwa ks. dr hab. Lech Król przedstawił prelegenta – prof. dr. hab. Sławomira Cenciekiewicza, byłego pracownika IPN, obecnie pracownika Uniwersytetu M. Kopernika i Wyższej Szkoły Kultury Społecznej i Medialnej w Toruniu oraz publicystę, który wygłosił referat p.t. „Idea legalizmu jako fundament Państwa Polskiego na wygnaniu (1939–1990)”.

Na wstępie prelegent uzasadnił wybór tematu prelekcji. Podkreślił, że sprawa wychodźstwa jest mało znana i najczęściej ogranicza się do okresu II wojny światowej. Przyczyną nieznaności tego tematu jest okres PRL-u, kiedy rząd na uchodźstwie próbowano ośmieszyć. Po roku 1989 ta sytuacja się nie zmieniła i o państwie na uchodźstwie się nie mówi. Prelegent wskazał na podnoszoną przez historyków, na przykład prof. Ryszarda Legutkę, teorię zerwania idei Narodu Polskiego w czasie II wojny światowej. Naród Polski stracił kresy wschodnie, znaczną część elity oraz został przesunięty na zachód. Ale mimo to państwo na wygnaniu było państwem integralnym. Nie tylko istniała polityka, ale Kościół na wygnaniu, sztuka, partie, wydawnictwa. Ten legalizm to kontynuacja prawowitej władzy, która musiała uchodzić z Polski do Rumunii. Rząd istniał na obczyźnie i utrzymywał kontakt w krajem.

Najważniejszy jest legalizm instytucji Państwa na wygnaniu. Ten legalizm nie kończy się po zakończeniu II wojny światowej. Komponentem legalizmu jest antykomunizm. Źródłem legalizmu była konstytucja z kwietnia 1935 roku. Ciągłość władzy zapewniały artykuły 13 i 24 Konstytucji Kwietniowej. Artykuł 13 pozwalał w czasie wojny prezydentowi wyznaczać swojego następcę, a art. 24 przedłużał władzę prezydenta do zawarcia pokoju. Zasady prawne, które stanowiły podstawę ciągłości władzy na wygnaniu, to: władza musi być zaproszona do przebywania na terytorium innego państwa; muszą dostać uprawnienia do działania; uznanie przez wspólnotę międzynarodową tej władzy.

W 1945 roku poparcie dla tych władz Państwa Polskiego na wygnaniu wycofały państwa zachodnie: Francja, Anglia i USA. Po 1945 roku rząd Polski na uchodźstwie uznawało pięć państw: Stolica Apostolska, Hiszpania, Irlandia, Liban, Kuba. Po 1945 roku rząd na uchodźstwie podkreślał, że naród polski nie wypowiedział się o swojej władzy; Polska była pod okupacją bezpośrednią i pośrednią; trwała walka z żołnierzami państwa podziemnego. Ten legalizm z czasem stawał się symbolem.

W podsumowaniu prelegent przytoczył tezę prof. Ryszarda Legutki, że „każdy powinien odrobić lekcję polskości”. Nie da się odrobić tej lekcji bez znajomości idei legalizmu rządu na uchodźstwie.

Po zakończeniu wykładu odbyła się **dyskusja**, której przewodniczył ks. dr Henryk Witczak, historyk, wiceprezes wrocławskiego Teologicznego Towarzystwa Naukowego. Pytania stawiane przez jej uczestników skłoniły prelegenta do uzupełnienia i poszerzenia tego, co przekazał w samym wykładzie. Wyjaśnione zostały m.in. takie sprawy, jak: kto z nominacji prezydenta Ignacego Mościckiego został pierwszym prezydentem na uchodźstwie: Władysław Raczkiewicz czy Bolesław Wieniawa-Długoszowski, czy faktycznie obóz Sikorskiego zwalczał obóz Piłsudczyków, dziewięciomiesięczny pobyt gen. Kiszczaka w Anglii w 1945 roku; rozumienie słowa „legalizm”: czy po 1945 r., gdy rząd na uchodźstwie nie miał terytorium i wojska, można jeszcze mówić o legalizmie, jak głęboki był wpływ Polskich Służb Specjalnych na środowisko emigracyjne – rząd londyński, dlaczego Anglicy trzymają w tajemnicy akta dotyczące rządu londyńskiego, a w szczególności gen. Sikorskiego? (ks. prof. Wojciech Frątczak); czy rząd polski na uchodźstwie zrzekł się kiedykolwiek reparacji wojennych ze strony Niemiec i Związku Sowieckiego i czy na gruncie legalizmu istnieją możliwości uzyskania takich reparacji? (Jarosław Lechus, student Studium Teologii); czy był wpływ rządu londyńskiego na procesy w Polsce, które doprowadziły do zmian w 1989 roku? Czy były kontakty opozycji polskiej z rządem londyńskim? (Andrzej Kunker); na ile prezydent Kaczorowski przekazując insygnia władzy prezydenckiej miał wiedzę na temat Lecha Wałęsy i innych sytuacji w Polsce, o których wiemy dzisiaj? (ks. Henryk Witczak); W jaki sposób wyłaniano władzę na uchodźstwie? (ks. Kazimierz Skoczylas). Kolejne pytania zadane przez uczestników spotkania dotyczyły zachowania Stanisława Mackiewicza po powrocie z emigracji do Polski oraz oceny postawy osób, które w latach 1939–1945 służył obcym mocarstwom, np. Wielkiej Brytanii w ich służbach specjalnych?

Po zakończeniu dyskusji głos zabrał bp Wiesław Mering. Ksiądz Biskup stwierdził, że historia jest prawdziwym zwierciadłem, które pozwala nam poznać i lepiej zrozumieć problemy, które dzisiaj istnieją, następnie podziękował prelegentowi za przyjazd do Włocławka i wygłoszenie wykładu.

5) 27 maja 2015 r.

Spotkanie odbyło się w sali konferencyjnej Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku. Uczestniczyło w nim 17 osób: ks. Janusz Borucki, ks. Józef Dębiński, Dariusz Duszeński, ks. Jerzy Etynkowski, ks. Wojciech Frątczak, ks. Zbigniew Gmurczyk, ks. Wojciech Hanc, Urszula Hańkiewicz, ks. Krzysztof Konecki, ks. Lech Król, ks. Zdzisław Pawlak, ks. Kazimierz Rulka, ks. Zbigniew Skrobicki, ks. Jacek Szymański, ks. Zygmunt Walczak, ks. Stanisław Waszczyński, ks. Henryk Witczak.

Na początku prezes Towarzystwa ks. dr hab. Lech Król przedstawił prelegenta – ks. dr. hab. Józefa Dębińskiego, profesora Wyższej Szkoły Kultury Społecznej i Medialnej w Toruniu, który wygłosił **referat** pt. „Józef Piłsudski a Kościół katolicki w Polsce. W 80. rocznicę śmierci Marszałka”.

Na wstępie wykładu prelegent ukazał dom rodzinny Józefa Piłsudskiego: sylwetki rodziców, miejsce dzieciństwa oraz młodości. Następnie zaprezentował drogę życiową Piłsudskiego i jego poglądy polityczne. Prezentując życiorys Józefa Piłsudskiego, prelegent przedstawił jego poglądy na Kościół katolicki oraz praktyki religijne. Ks. Dębiński stwierdził, że traktowanie Piłsudskiego jako przeciwnika Kościoła jest poglądem błędnym. Według prelegenta Józef Piłsudski doceniał wartość religii w życiu narodu oraz zabiegał o włączenie religii w wychowanie wojskowe. Józef Piłsudski był praktykujący, a zmiana wyznania na protestanckie wynikała z jego sytuacji życiowej związanej z zwarciem małżeństwa. Na koniec swojego życia Piłsudski wrócił do Kościoła katolickiego.

Po zakończeniu wykładu odbyła się **dyskusja**, której przewodniczył ks. dr Henryk Witczak, historyk, wiceprezes Towarzystwa. Zabierający głos w dyskusji postawili pytania, na które prelegent starał się w miarę wyczerpująco odpowiedzieć.

Pytania dotyczyły następujących spraw związanych z życiem i działalnością Józefa Piłsudskiego: faktycznego jego stosunku do masonerii, stosunku do biskupa wileńskiego Jerzego Matulewicza (ks. Wojciech Frątczak); zmiany wyznania przy zawieraniu drugiego małżeństwa: na luteranizm czy na kalwinizm (ks. Wojciech Hanc); dlaczego Piłsudski

przed śmiercią nie chciał się wypowiadać, czy wynikało to z tego, że był niewierzący, czy była inna przyczyna? (ks. Zdzisław Pawlak); dlaczego ksiądz nie chciał iść ze względów formalnych z namaszczeniem do matki Piłsudskiego, czy było to przyczyną niechęci Piłsudskiego do duchowieństwa? (Dariusz Duszeński); jaki był pogląd Piłsudskiego na południe Polski? (ks. Jerzy Etynkowski).

* * *

Jeśli chodzi o dyskusje na spotkaniach Teologicznego Towarzystwa Naukowego Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku, to niektórzy uważają, że nie przynoszą one takich efektów, jakich można by oczekiwać. Przeradzają się one zazwyczaj w zadawanie pytań prelegentowi przez zabierających głos w dyskusji. A nawet niektórzy dziwią się, że zabierający głos w dyskusji nie stawia konkretnego pytania. A prowadzący dyskusję zamiast być jej moderatorem, ogranicza się do udzielania głosu zgłaszającym się do „dyskusji”.

Jest to niewłaściwe, ponieważ dyskusja to nie tylko i nie przede wszystkim zadawanie pytań prelegentowi, ale także dopowiedzenia czy kwestionowanie tego, co prelegent powiedział.

Trudność przeprowadzenia rzeczowej dyskusji na spotkaniach Towarzystwa wynika pewnie i z tego, że uczestniczą w niej specjaliści z bardzo wielu różnych dyscyplin, przeważnie teologicznych, którzy nieraz nic niemal nie wiedzą na poruszany na spotkaniu temat. Stawiają więc pytanie tylko po to, żeby zaistnieć. Żeby stworzyć możliwość bardziej rzeczowej dyskusji, należałoby pewnie podejmować tematy o charakterze interdyscyplinarnym lub tematy aktualne, z natury interesujące większą liczbę słuchaczy.

* * *

W okresie sprawozdawczym trzech kapłanów pracujących w kościelnych instytucjach we Włocławku zdobyło stopnie i tytuły naukowe. Ks. Krzysztof Graczyk, sędzia diecezjalny Sądu Kościelnego Diecezji Włocławskiej we Włocławku, uzyskał tytuł naukowy doktora habilitowanego nauk teologicznych na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu M. Kopernika w Toruniu, na podstawie dotychczasowego dorobku naukowego, a szczególnie rozprawy pt. *Wpływ schorzeń neurologicznych na zdolność do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich* (Włocławek 2014). Ks. Sebastian Osinski, sędzia diecezjalny Sądu Kościelnego Diecezji

Włocławskiej we Włocławku, uzyskał 2 czerwca 2015 r. stopień naukowy doktora nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała S. Wyszyńskiego w Warszawie na podstawie rozprawy p.t. „Wkład biskupów włocławskich w recepcję norm Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku” (Warszawa 2015), napisanej pod kierunkiem ks. dr. hab. Janusza Gręźlikowskiego, prof. UKSW. Ks. Piotr Sierchala, dyrektor Muzeum Diecezjalnego we Włocławku, uzyskał 12 maja 2015 r. stopień naukowy doktora teologii w zakresie historii sztuki sakralnej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Opolskiego, na podstawie rozprawy pt. „Kościoły parafialne wybudowane w latach 1815–1925 w granicach diecezji włocławskiej po reorganizacji granic w 2004 r. Studium historyczno-architektoniczno-ikonograficzne” (Opole 2014), napisanej w Instytucie Liturgiki, Muzyki i Sztuki w Katedrze Historii Sztuki Sakralnej i Ochrony Zabytków, pod kierunkiem ks. prof. UO dr. hab. Piotra Pawła Maniurki.

Poza tym w czerwcu 2014 r. doktorat z teologii pastoralnej na Uniwersytecie kard. Stefana Wyszyńskiego zdobył ks. Rafał Zieliński, obecnie wikariusz parafii św. Maksymiliana w Koninie, na podstawie pracy pt. „Rola pojednania sakramentalnego w rozwiązywaniu konfliktów małżeńskich. Studium pastoralne”, napisanej pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. ks. Jana Kazimierza Przybyłowskiego.

Ks. Witold Kujawski opublikował w tym czasie dwa obszernie i ważne opracowania historyczne: *Parafie diecezji włocławskiej. Archidiakonaty: kruszwicki i włocławski* (Włocławek 2014) oraz *Parafie diecezji włocławskiej. Archidiakoniat pomorski* (Włocławek 2015). Obecnie opracowuje dzieje pozostałych parafii historycznej diecezji włocławskiej, które w większości przeszły do diecezji włocławskiej w 1818 r. z archidiecezji gnieźnieńskiej. W ten sposób w sumie powstanie bardzo przydatne trzutomowe opracowanie ukazujące dzieje wszystkich parafii kiedykolwiek należących do diecezji włocławskiej.

Pozostali członkowie Teologicznego Towarzystwa Naukowego powiększyli swój dorobek naukowy, publikując artykuły ze swej specjalizacji na łamach periodyków naukowych, m.in. w czasopismach: „Ateneum Kapłańskie”, „Studia Włocławskie”, „Teologia i Człowiek”, oraz w księgach zbiorowych. Niektórzy członkowie zapisali w swoim dorobku hasła opracowane do *Encyklopedii katolickiej* (ks. Wojciech Frątczak, ks. Witold Kujawski, ks. Kazimierz Rulka).

ks. Janusz Borucki